

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Lausuntopyyntö VN/1972/2020

Koulukuraattorit ry:n lausunto luonnoksesta valtionneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Hienoa, että luonnoksessa on otettu kantaa ja pyritään vaikuttamaan laaja-alaisesti kaiken ikäisten oikeuteen oppia ja kasvaa sekä saada tarvitsemansa tuki ja ohjaus ja että ”laadukkaat varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut ovat saatavilla molemmilla kansalliskielillä ja kielivähemmistöjen erityistarpeet huomioidaan”. Tärkeää on myös se, että tavoitellaan kohti sitä, että ”osaavaa ja sitoutunutta opetus-, ohjaus ja muuta henkilöstöä on riittävästi kaikkialla Suomessa ja henkilöstö kehittää osaamistaan säännöllisesti”.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Tavoite: Varhaiskasvatukseen osallistumista lisätään, lasten ja nuorten hyvinvointia parannetaan, oppimistuloksia käännetään nousuun ja oppimiseroja kavennetaan.

Toimenpiteet: Lainsäädännöllä turvataan lapsen ja nuoren kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille riittävä oikea-aikainen tuki ja matalan kynnyksen palvelut yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa. Edistetään varhaiskasvatus- ja kouluyhteisöjen hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistään kiusaamista vakiinnuttamalla ennaltaehkäisevä poikkihallinnollinen ammattilaisverkosto osaksi varhaiskasvatuksen ja koulujen toimintakulttuuria. Luodaan uusi valtakunnallinen sitouttavan kouluyhteisötyön malli.

Edellä oleva tavoite on erittäin hyvä, mutta toimenpidekohdasta ei käy selville, mitä sitouttavan kouluyhteisötyön malli käytännössä tarkoittaa ja miten se suhteutuu oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteisiin. Tällä hetkellä kuraattorien ja psykologien resurssit eivät riitä vastaamaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoittamaan yhteisöllisen ja yksilökohtaisen työn tekemiseen, joten jatkossa on turvattava riittävät kuraattori- ja psykologiresurssit.

Koulukuraattorit ry esittää, että ensisijaisen tärkeää olisi turvata lakisäätteiset kuraattori- ja psykologipalvelut kaikille lapsille ja nuorille esiopetuksesta toiselle asteelle.

Luonnoksen mukaan vuoteen 2040 mennessä *Lasten ja nuorten tuki- ja hyvinvointipalvelut toimivat ennaltaehkäisevästi ja reagoivat nopeasti nouseviin tarpeisiin.* Tuntuu kummalliselta, että tuon tavoitteen toteutuminen on asetettu vasta noin 20 vuoden päähän, koska sen pitäisi toteutua jo tänä päivänä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013) sekä lastensuojelulain (2007) ja sosiaalihuoltolain (2014) mukaan. Jo

vuoden 1973 Oppilashuoltokomitean asetti lähes 50 vuotta sitten oppilashuollon ensisijaiseksi tavoitteeksi ennaltaehkäisevän toiminnan.

Tuon tavoitteen toteutumista auttaisi huomattavasti se, että **kuraattorit ja psykologit jatkaisivat edelleen hallinnollisesti opetustoimen organisaation työntekijöinä eivätkä siirtyisi sote-uudistuksessa esitettyihin hyvinvointialueiden organisaatioihin**. Työn johdon tulee olla siellä, missä työkkin tehdään. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 §) mukaan opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon kuraattorin ja psykologin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta. Tehtävä liittyy erittäin kiinteästi koulussa ja oppilaitoksissa tapahtuvaan toimintaan.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Tavoite: Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään toisen asteen koulutuksessa.

Toimenpiteet: *Hyödynnetään uusia teknologioita ja toimintatapoja opetuksessa ja oppimisessa siten, että kullekin opiskelijalle voidaan rakentaa hänen tavoitteidensa, valmiuksiensa ja edellytystensä mukainen opintopolku ja samalla vähentää opiskelijoiden keskinäistä eriarvoisuutta.*

Opiskelijoiden henkilökohtaiset opintopolut vaativat monenlaista tukea ja resursseja (lisää henkilöstöä, laitteita ja aikaa) toteutuakseen. Nykyisin henkilökohtaistaminen on pahimmillaan sitä, että opiskelijalle pyritään löytämään nopein reitti valmistua ja unohdetaan se, että etenkin nuorilla opiskelu on muutakin kuin vain tietyn ammattineen asioiden opiskelua.

Toimenpiteet: *Turvataan kaikille toisen asteen opiskelijoille heidän tarpeisiinsa vastaavat opiskeluhuollon palvelut sekä mahdollisuus henkistä ja fyysistä hyvinvointia tukevaan toimintaan oppilaitosyhteisössä yhdenvertaisesti maan kaikissa osissa toimintatapoja ja tarvittaessa myös lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmiä kehittämällä.*

Edellä esitetystä toimenpidekohdasta ei käy selville, mitä lainsäädäntöä tulee kehittää. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiako vai jotain muuta? **Koulukuraattorit ry on samaa mieltä ja esittää, että lakisääteiset kuraattori- ja psykologipalvelut tulee turvata kaikille toisen asteen opiskelijoille yhdenvertaisesti maan kaikissa osissa.**

Toimenpiteet: *Lisätään maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaitojen vahvistamisen ja kielitaidon kehittymisen tukea ammatillisessa koulutuksessa edistämällä opiskeluvaihtoehtoja tukevien opintojen käyttöä informaatio-ohjauksella sekä tarvittaessa myös rahoitusjärjestelmän kannustimia kehittämällä.*

Nykytilanteessa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaidoissa ja suomen kielen osaamisessa on paljon kehitettävää, joten on hienoa, että tämä on huomioitu myös luonnoksessa. Nykyisin aikuisten perusopetuksesta tai Valmasta valmistuneiden maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kielitaito voi olla puutteellista, jolloin opiskeltavan alan ammattisanaston oppiminen voi olla vaikeaa. Kielitaidon puute voi joillakin aloilla muodostua esteeksi päästä työharjoitteluun. Maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille tarjotaan opiskeluun valmentavia (opva) sekä

Suomi toisena kielenä (S2) –opintoja, mutta usein nämä opinnot menevät päällekkäin ammattiopintojen kanssa. Tällöin opiskelija jää jälkeen oman alan ammattiopinnoissa ja kiinnittyminen (ryhmytyminen) omaan ryhmään ei toteudu.

Tavoite: *Vaikuttavuutta ja saavutettavuutta toisen asteen koulutuksessa edistetään.*

Toimenpiteet: *Laaditaan kansallinen oppimisympäristöjen digitalisointia ja digitaalisia oppimisratkaisuja koskeva strategia sekä sitä toteuttava toimenpideohjelma, johon sisältyy toimintakulttuurin ja pedagogisen kehittämisen osio. Rakennetaan ja otetaan käyttöön yhteistyössä korkeakoulujen, perusopetuksen ja keskeisten sidosryhmien kanssa koulutuksen digitaalinen palveluekosysteemi, jolla tuetaan oppimista, madalletaan koulutukseen osallistumisen kynnyksiä ja laajennetaan koulutukseen osallistumisen mahdollisuuksia sekä parannetaan koulutuksen saavutettavuutta. Digitaaliset palvelut kehitetään suomen ja ruotsin kielellä.*

Edellä kuvatun laaja-alaisen digitalisaation toteuttamiseksi sekä opetushenkilöstö että opiskelijat tarvitsevat tukea ja apua. Hyvää on se, että oppimisympäristöjen digitalisointi mahdollistaa etäopiskelun ja tuo opinnot lähelle opiskelijaa. Etäopiskelu ei kuitenkaan suju kaikilta opiskelijoilta, jos käytössä ei ole tietokonetta tai jos opiskelija ei kykene omaehtoiseen, itsenäiseen opiskeluun. Digitalisointi ei siis saisi johtaa siihen, että jatkossa vaaditaan yhä enemmän opiskelijoiden itseohjautuvuutta. Toisella asteella opiskelijat kaipaavat lähiopetusta ja sitä, että he kuuluvat johonkin tuttuun ryhmään. Tekstissä jo todettiin, että moni opiskelija hyötyy perinteisistä opetusmenetelmistä ja siitä, että asioita opiskellaan perinteisistä kirjoista.

Toimenpiteet: *Uudistetaan toimijarakennetta järjestäjälähtöisesti tukemalla sekä toimialakohtaisiin ja valtakunnallisiin osaamistarpeisiin vastaamista että järjestäjien ja alueiden omia tavoitteita. Tuetaan ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjien keskinäisiä yhdistymisiä sekä toisen asteen koulutuksen kattavien koulutuksen järjestäjäkokonaisuuksien syntymistä. Poistetaan lainsäädännölliset ja rahoitukseen liittyvät esteet lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhdistymiseltä etenkin niillä alueilla, joilla se on toiminnan laadun ja koulutuksen saavutettavuuden varmistamiseksi välttämätöntä. Säädösten valmistelussa otetaan huomioon lukion ja ammatillisen koulutuksen erilaiset tavoitteet, tehtävät ja toimintamallit.*

Edellä kuvattu toimenpide herättää huolen siitä, että pienten kuntien tarjoama lukio-koulutus on uhattuna, koska luonnoksen mukaan suunta on se, että toisen asteen koulutus pitää "toiminnan laadun ja koulutuksen saavutettavuuden varmistamiseksi" keskittyä suurempiin yksikköihin.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Tavoite: Koulutus- ja osaamistasoa nostetaan.

Toimenpiteet: *Vuonna 2030 vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Tavoitteen saavuttamiseksi aloittajien määrää korkeakoulutuksessa lisätään vuoteen 2030 saakka ja korkeakoulutukseen suunnataan tämän vaatimat taloudelliset lisäresurssit. Lisäaloituspaikat suunnataan painotetusti niille aloille ja alueille, joilla on koulutuskysyntää ja joilta työllistytään hyvin, kuitenkin huomioiden joustavuus suhteessa kysynnän ja työmarkkinoiden muutoksiin.*

Sosiaalityön (myös ruotsinkielisten) riittävästä koulutuksesta tulee huolehtia yliopistoissa. Sosiaalityön osaamista tarvitaan ehdottomasti kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 § 2 mom.) mukaan jokaisen oppilaitoksen käytävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö eli sosiaalityöntekijä. Tällä hetkellä tämä tavoite ei kuitenkaan toteudu kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa.

Koulukuraattorit ry esittää, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoite opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin eli sosiaalityöntekijän palvelusta kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa toteutuu jatkossa.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opettajien ja muun henkilöstön saatavuus ja osaaminen turvataan

Tavoite: Ammattitaitoisten opettajien ja muun henkilöstön saatavuus turvataan.

Toimenpiteet: Parannetaan opettajia ja muuta henkilökuntaa koskevaa tietopohjaa ja huomioidaan tiedonkeruussa myös ruotsinkielisen koulutuksen erityispiirteet. Ennakoidaan opettajien ja muun henkilöstön tarpeet ja opetustoimessa tarvittavan ohjaus-, tuki- ja oppilashuollon henkilöstön tarve systemaattisella ja selkeällä toimintamallilla, huomioiden molemmat kansalliskielet. Mitoitetaan koulutus tarpeiden mukaan.

Opiskeluhuollon kuraattoreille ja psykologeille tarvitaan sitovat henkilöstö-mitoitukset. **Koulukuraattorit ry esittää henkilöstömitoitussuositukseksi korkeintaan 600 oppilasta tai opiskelijaa/vastaava kuraattori/kuraattori painokertoimineen (esim. erityisen tuen oppilaat, erityisluokat, maahanmuuttajataustaiset oppilaat, alueen sosioekonomiset olosuhteet, alueen työttömyysaste, vuokrapainotteisuus) ja korkeintaan kolme toimipistettä/vastaava kuraattori/kuraattori.**

Luonnoksen mukaan *lapsen, nuoren ja aikuisen oikeus osaavan, pätevän ja osaa mistaan uudistavan opettajan opetukseen ja muun henkilöstön ohjaukseen on turvattava myös muuttuvissa toimintaympäristöissä.* Kuraattorien kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että opiskeluhuollon **kuraattorin kelpoisuus (OHL 7 § 2 mom.) tulisi muuttaa mahdollisimman pian vastaamaan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden pätevyyttä.** Kuraattorien palvelujen laadun suhteen oppilaat ja opiskelijat ovat todella eriarvoisessa asemassa, koska 1.1.2017 voimaan tullut kuraattorin kelpoisuuden muutos mahdollistaa valita kuraattoriksi sosiaalityöntekijän ja sosionomin koulutuksen saaneiden lisäksi **muillakin koulutuksilla, jotka eivät tuota sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön pätevyyttä.**

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaan tullessa 1.8.2014 kuraattorin kelpoisuudeksi säädettiin vähintään sosionomi ja vastaavan kuraattorin kelpoisuudeksi sosiaalityöntekijä. Normien purkamiseen liittyen edellinen hallitus lähti muuttamaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettyä kuraattorin kelpoisuutta. Edellisen hallituksen sivistysvaliokunta hylkäsi silloisen kuraattorin kelpoisuutta koskevan hallituksen esityksen ja kuraattorin kelpoisuudeksi tuli 1.1.2017 seuraava (OHL 7 § 2 mom.): Kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettua korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö

(sosionomi), taikka henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto, ja suoritettuna sosiaalialan aineopinnot tai vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä. *Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö (sosiaalityöntekijä), sekä psykologin palveluja.*

Kyseisessä kuraattorin kelpoisuutta koskevassa pykälässä on kaksi virhettä: yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutusvastuissa ei ole olemassa ”sosiaalialan aineopinnot”-termiä eikä ole olemassa kuraattoria vastaavaa sosiaalialan tehtävää. Yliopistojen koulutusvastuussa on vain ”sosiaalityön aineopinnot”-termi. Rekrytoinneista vastaavat henkilöt ovat olleet ihmeissään, miten tuota kuraattorin kelpoisuuspykälää tulkitaan. Edellisen hallituksen esityskään kuraattorin kelpoisuudeksi ei olisi riittänyt sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamiseen, koska siinä edellytettiin kuraattorilta vain sosiaalityön aineopintojen suorittamista. **Sosiaalihuollon ammattihenkilön laillistamisen edellytyksenä on sosiaalityön pääaineopintojen suorittaminen tai sosionomin (AMK) tutkinto.**

Koulukuraattorit ry esittää, että koulukuraattorin kelpoisuus (OHL 7§ 2 mom.) muutetaan vastaamaan mahdollisimman pian sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukaisia pätevyksiä seuraavasti: Kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, sekä psykologin palveluja.

Oppilailta ja opiskelijoilta on oltava oikeus saada opiskeluhuollon kuraattorilta sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua samalla tavalla kuin he saavat opiskeluhuollon psykologilta, terveydenhoitajalta ja lääkäriltä terveydenhuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa palvelua.

Kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeet

Lakisääteisten opiskeluhuollon kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeiden käytöstä on ilmennyt, että vastaavan kuraattorin (sosiaalityöntekijä) nimikettä käytetään hyvin vähän.

Tilastokeskuksen palkkatilaston (26.5.2020) mukaan vuonna 2019 oli käytössä seuraavat nimikkeet:

- koulukuraattori 667 (568 kokoaikaiset ja 99 osa-aikaiset)
- kuraattori 285 (257 kokoaikaiset ja 28 osa-aikaiset)
- vastaava koulukuraattori 31 (27 kokoaikaiset ja 4 osa-aikaiset)
- vastaava kuraattori 47 (39 kokoaikaiset ja 8 osa-aikaiset)

Käytännössä kuraattorin ja vastaavan kuraattorin lakisääteisiä nimikkeitä ei ole koettu toimivina. Rekrytointi-ilmoituksissa haetaan usein työntekijää koulukuraattori-nimikkeellä perusopetukseen ja toisella asteella kuraattori-nimikkeellä, vaikka tehtäviin haetaan ensisijaisesti sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavaa henkilöä. Näyttää myös siltä, että niiden koulukuraattorien, joilla oli sosiaalityöntekijän koulutus jo

ennen oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaan tuloa 1.8.2014, nimikkeitä ei ole monessakaan kunnassa lähdetty muuttamaan vastaavaksi kuraattoriksi.

Koulukuraattorit ry esittää, että kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeiden käyttöä ja toimivuutta tarkasteltaisiin tarkemmin jatkossa.

Opettajankoulutusta kehitetään systemaattisesti yhteistyössä ja tutkimusperusteisesti

Tavoite: Kasvatus- ja opetusalan koulutusta kehitetään

Toimenpiteet: *Opetushenkilöstön ohjausosaamiseen, erityisopetukseen, kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen ja digipedagogiikkaan sekä osaavan johtamisen vahvistamiseen suunnataan lisävoimavaroja.*

Opettajien peruskoulutuksessa tulisi panostaa enemmän siihen, mitä lakisääteinen opiskeluhuolto tarkoittaa. Peruskouluihin tulee vastavalmistuneita opettajia, joilla on hyvin vajavaiset tiedot oppilas- ja opiskelijahuoltolaista sekä myös erityisopetuksesta ja neuropsykiatrisista häiriöistä.

Mira Kumpula
puheenjohtaja
Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf

Satu Jokelainen
varapuheenjohtaja
Koulukuraattorit ry – Skolkuratorer rf